

Nursel Duruel -Öteden beri usta şairlerimizden, yazarlarımızdan bazıları aynı zamanda iyi birer çevirmendirler. Yazmaya yönelen çevirmen ise azdır. Bu açıdan bakıldığında siz ve Ahmet Cemal son iki yıl içinde kendi kitaplarınızı art arda yayımlayarak okurlara hoş bir sürpriz yaptınız. Zaten varolan bir beklentiye cevap verdiniz demek daha doğru galiba.

Uçan Kaçan Sözcüklerin Ardında üstbaşlıklı *Bir Çevirmenin Güncesi* sizin ilk kitabınız. *Foucault Sarkacı* çevirisi ile eş zamanlı bu güncenin hemen ardından *Gelgitler* geldi. Yazmaya neden çeviri güncesiyle başladığınızı merak ediyorum.

Şadan Karadeniz - Bir bakıma, uzun sürmüş çeviri yaşantılarımın dürtüsüyle yazılmış olduğunu söyleyebilirim *Uçan Kaçan Sözcüklerin Ardında'nım*. Ama bilinçli olarak salt çeviri süreci üzerine bir kitap yazmak amacıyla başlamadım yazmaya. *Foucault Sarkacı* çevirisi boyunca aldığım bazı notlara dayanmakla birlikte, çeviri, güncemin temalarından yalnızca biri. Çeşitli edebiyat yaşantıları, giderek kimi özel yaşantılar da yeralıyor kitapta Çevirirken, uçan kaçan sözcüklerin ardına düşmekten, anlamı olabildiğince doğru, olabildiğince güzel iletebilmek için onları kılı kırk yararcasına en ince ayrıntılarına indirgemekten haz duymak... Yazma sertüvenidir biraz da bu. Ne var ki, yazma dürtüsü öteden beri bastırığeldiğim bir duygu olmuştur.

N.D. - Zaten kitabın bir yerinde, "yazın uçurumunun kıyısına vardım; ya atılıp uçuruma yuvarlanacaktım ya da bir adım geri çekilip kurtaracaktım kendimi; İkincisini seçtim", diyorsunuz.

Ş.K. - Gerçekten de yazmak beni hep ürkütmüştür. Başka bir deyişle, iki çelişik duygudan söz edebilirim: yazma dürtüsü ve yazma korkusu. Aslında yazınsal çeviriyle uğraşmak, edebiyat yolunun yolcusu olmak demektir bence. Yoğun çeviri etkinlikleri yazma noktasına da getirebiliyor insanı.

N.D. - Öte yandan, yazmaktan kaçtığınız için çetin metinleri seçtiğinizi söylüyorsunuz.

Ş.K. - Çetin metinleri çetin oldukları için değil, çevirmeye değer bulduğum için seçiyorum. Ama sonuç olarak çetin metinlerle boğuşuyorum genellikle Bu bir anlamda dille boğuşmak demektir; dilin girdileri çıktıkları, sözcüklerin ince ayrımlarıyla uğraşmak demektir. Belki de yazmamı geciktiren, bu yaratma çabası, çevirirken duyduğum yaratma hazzıdır. Burada özellikle Eco çevirilerimi anmak isterim; *Gülün Adı*, *Foucault Sarkacı*, *Ortaçağı Düşlemek* başlıklı deneme seçkisini. Marquez, Fuentes, Elsa Morante, Katherine Mansfield, Pirandello, Papini'den yapığım çevirilerin de kolay oldukları söylenemez. Aslında bütün çeviriler çetindir. Eco'nun romanlarını özellikle çetin kılan, bu romanların geleneksel romanlara benzemeyişi, çok-düzlemli "açık yapıtlar" oluşu, çevirmen için yarattıkları çeşitli zorluklar, bu arada terminolojik sorunlardır.

N.D. - *Uçan Kaçan Sözcüklerin Ardında'da*, Foucault Sarkacı'nın çeviri sürecinden de öte, çeviri öncesi ve sonrası süreçlerden de söz ediyorsunuz. Herbiri ince ince vurgulanmış yaşantılar bunlar.

Ş.K. - Gerçekten de, *Foucault Sarkacı*'nın öncesi ve sonrasında ilginç yaşantılarım oldu: sırf kitabı görebilmek için kalkıp Frankfurt Kitap Fuarı'na, Sarkacı görmek için Paris'e gidişim; kabala, simya, masonluk, Tapınakçılık gibi gizli bilimler ve gizli derneklerle ilgili okumalar; çeviri sonrasında kitaptan bir türlü kopamayışım; kitaptakine benzer büyülü kareler oluşturmaya çalışmam vb.

N.D. - Kitaptan anladığıma göre, çevirilerin yanısıra bilgisayara geçişiniz de önemli bir etken olmuş yazmanızda. Bilgisayarınızın adını bile *Belbo* koymuşsunuz. *Belbo* sürüklemiş sizi biraz da.

Ş.K. - Bilgisayarın insanı yazmaya iten bir gücü, açıklanamaz bir büyüsü var gerçekten de. Bir çeşit üç boyutluluktan kaynaklanıyor belki de bu. Bilgisayarın belleğini açarken kendi belleğinin derinliklerine iner gibi duyumsuyor insan kendini. Bir bakıma bilgisayarın beyniyle kişinin kendi beyni özdeşleşiyor. **N.D.** - Şu sıralar sizi bilgisayar öyküleri yazmaya yönelten de bu olsa gerek.

Ş.K. - Sanırım doğru. Sanki bilgisayarın, elektronik bir aygıtın, yaşamıma girmesinden doğan öyküler bunlar. Alışageldiğimiz öykülere benzemiyor; fantastik sayılabilecek öyküler. Henüz üç-dört tane.

N.D. - Anlaşılan kitap boyutuna ulaşmaları için bekleyeceğiz biraz.

Ş.K. - Öyle görünüyor.

N.D. - Bana öyle geliyor ki, sizin bellekle çok fazla ilgilenmeniz de bilgisayarla ilişkinizin bir sonucu. *Hem Uçan Kaçan Sözcüklerin Ardında'da*, hem de *Gelgitler'* de dönüp dönüp bellekle uğraşıyorsunuz.

İnsanın belleği, doğanın belleği, eşyaların belleği, yapay bellek... Aynı

zamanda dille ilişkilendiriyorsunuz ve belleği insanın en demokratik yanı olarak nitelendiriyorsunuz: "Gerçekten de demokratik bir varlık bizim şu belleğimiz. Sözcüklerarası bir hiyerarşiye uygun olarak, önem sırasına göre dizmeksizin barındırır sözcükleri içinde. Örneğin, bir 'düş' sözcüğü ya da bir 'umut' sözcüğü, 'kapı' sözcüğüyle, 'çamur' ya da 'kir' sözcüğüyle al takke ver külahtır. Kepçemizi derinlere daldırdığımızda tüm bu sözcükler, daha başka yığınla sözcük kimi zaman karmakarışık çıkar belleğimizin yüzüne".

Ş.K. - Kuşkusuz, sözcüklerle uğraşanlar için özel bir önemi var belleğin. Bir çeşit organik sözlüktür bellek. Sözcükleri eğip bükme, evirip çevirmek, esnetip gevşetmek, onlarla yapılar kurmak, dünyalar oluşturmak... Ama kimi zaman vermezler kendilerini, içlerine kapanırlar, belleğin kuytuluklarına gizlenirler. Kimi zaman da uysal, uyumlu, en küçük bir işaretle kuzu kuzu ekranın yolunu tutmaya hazırırlar. Daha biz düşünmeden, zihnimize toparlamadan oluştururlar tümceleri art arda. Ama gerçekte olan; ekranın başına geçmeden çok çok önce uzun çabalarla zihnimize biçimlendirip tümceler oluşturduğumuz sözcüklerin kendiliğinden akıvermesidir parmaklarımızın ucundan tuşlara, orada ekrana. Kuşkusuz böyle olmadığı zamanlar da vardır. Kişi, zihnini, belleğini, zorlaya zorlaya da yazabilir. Zorla güzellik olur kanımca. Belki de zorla olandır en güzeli.

N.D. - Güncenizle novella diyebileceğimiz *Gelgitler* arasında bazı bağlar var. Hem tematik, hem yaşantıdan kaynaklanan bağlar... Bellek, zaman, yalnızlık, acı, ölüm, güzellik, düş gibi kavramları *Uçan Kaçan Sözcüklerin Ardında'* nın denememsi bölümlerinde yalnızca kavram olarak ele alıyorsunuz; *Gelgitler*¹ de ise bunlar ete kemiğe bürünmüş olarak çıkıyor karşımıza.

Ş.K. - *Gelgitler* bir kurmaca. Gel-gitlerden oluşan bir kurmaca. Kitap boyunca küçük bir kızın yaşantılarıyla geçici bir süre için yatağa bağlanmış bir kadının zihinsel yaşantıları eş zamanlı olarak gidip geliyor. Kadın, uykuyla uyanıklık, şimdi ile geçmiş arasında salınıyor. Çocuğun yaşantıları ise -en azından görünürde- birbirinden bağımsız olaylardan oluşuyor. Bu açıdan bakıldığında, kadının yaşamı bir süreç; çocuğunki ise kısa kısa süreler toplamı.

N.D. Çocuğun zaman algısıyla yetişkin insanın zaman algısı arasındaki fark çıkıyor ortaya böylece.

Ş.K. - Yetişkin olarak dönüp baktığımızda, çocukluğumuzda alacakaranlık bir alan vardır. Psikiyatrların ısıtmaya çalıştıkları bir alan... Okurlardan biri de, bir başka açıdan, kitaptaki çocuklu bölümleri bir müzik yapıtının "allegro"larına, kadınla ilgili bölümleri de "adagio"lara benzetmişti.

N.D. - O okurun çocukla ilgili bölümleri "allegro"ya benzetmesi, çocuğun Karadeniz doğasını ve kültürünü yüklenmesinden kaynaklanıyor belki. Üstelik, anneanesi cıva yutturmuş ona. Bir alıntı yapmadan edemeyeceğim: "... boyunları boncuklu kır atların, doru ya da al atların sırtında, komarlar, sifinlikler, doruklar arasından cümbüşlü yayla göçleri, göçün ön gününde geceleyin armut ağacının yapraklarını gümüşleyen ayışığı yağmur sanıp ertesi gün yaylaya gidilemeyecek diye yüreğimin kaygıyla çırpınışı, ayışığım mertek sanıp bacadan düşen, düşüp bacağı kırıp kırık dedem..."

Ş.K. Karadeniz doğası canlı, renkli, devingen bir doğa. Coşkulu, kıpır kıpır bir doğa. Bu doğayla iç içe yaşayan, doğanın, kişilerin -her biri ilginç bir kişilik olan aile bireylerinin- gizlerinin ardına düşmüş, duyargaları açık, gözlemci, edindiği bilgileri, kendince doğrulamaya, sınamaya meraklı bir çocuk. Böyle bir çocuğun doğadan etkilenişiyle, bir bozkır çocuğunun doğadan aldığı etkiler başka başkadır diye düşünüyorum.

N.D. - *Bir Çevirmenin Güncesi'nde Gelgitler'in* ipuçları vardı. *Gelgitler* de yeni kitaplar doğuracakmış izlenimi veriyor. Yazmak ve çevirmek; hangisi önde şimdilerde?

Ş.K. Eş zamanlı olarak sürdürdüklerini söyleyebilirim. Fernando Savater'den yeni bir çeviriye başlamak üzereyim: *Yaşam Sorulan*. Bunun yanısıra bilgisayar öyküleriyle denemeler üstünde çalışıyorum.